

Els llinatges menys freqüents o més rars solen procedir d'avantpassats comuns

L'ADN' de 50 cognoms catalans

ANTONIO CERRILLO
Barcelona

Totes les persones amb el mateix cognom provenen d'un avantpassat comú? Per què hi ha cognoms més freqüents que d'altres? En quin percentatge es perd el llinatge biològic camuflat en el cognom al llarg de les generacions? Són preguntes a què respon un estudi de l'Institut de Biologia Evolutiva de la Universitat Pompeu Fabra, que ha desxifrat l'origen genètic de 50 dels cognoms catalans més comuns.

L'estudi pretenia analitzar el paral·lelisme entre el cognom que rep l'home i el llinatge genètic que hereta a partir del cromosoma Y; i tot això per indagar l'arrel històrica d'aquests 50 cognoms catalans. Aquests estudis són possibles perquè, encara que no tots els cromosomes Y són iguals, els biòlegs evolutius han fet servir diferents menes de variacions per rastrejar en l'origen dels cognoms.

La investigació (feta per Neus Solé Morata, Jaume Bertranpetit, David Comas i Francesc Calafell) s'ha fet a partir de saliva de 2.500 voluntaris amb aquests 50 cognoms, i ha estat publicada a la revista *European Journal of Human Genetics*.

La conclusió és que els cognoms més freqüents a Catalunya (com poden ser Ferrer, Bosch, Soler, Vidal o Serra) ho són perquè es van fundar o van ser implantats en nombroses ocasions successivament al llarg de l'edat mitjana i posteriorment, mentre que la majoria dels portadors de cognoms menys freqüents (Balasch, Llach, Casajuana, Melis o Thió) són descendents d'un o molt pocs avantpassats comuns.

Dit d'una altra manera: un mateix cognom no indica que es procedeix de la mateixa arrel genètic-

RÀNKING DELS MÉS COMUNS A CATALUNYA

COGNOM D'ORIGEN CATALÀ a lloc Nombre de persones amb aquest primer cognom

FONT: Idescat i Institut de Biologia Evolutiva de la Universitat Pompeu Fabra

LA VANGUARDIA

ca. En absolut. Com més rar o poc freqüent sigui un cognom, més probabilitats hi ha que es tingui un avantpassat comú més o menys remot.

EN CADA GENERACIÓ

Un 2% dels homes reben el cromosoma Y d'una persona i el cognom d'una altra

"Els cognoms més freqüents s'inventen successivament al llarg de diversos segles, mentre que si analitzem els menys freqüents veiem, per exemple en el cas de Balasch, que dos terços de les persones que porten aquest cognom

són descendents del mateix fundador del cognom", diu el biòleg Francesc Calafell.

Com més habitual és un cognom, més improbable és que els qui el comparteixen siguin *familiars llunyans*. Però per què? La raó s'enfonsa en causes històriques. En la baixa edat mitjana, la gent tenia un sol nom. Tot i això, durant els segles XII i XIII es va generalitzar la denominació amb noms repetitius de sants cristians (com Ramon, Pere...), cosa que va obligar a posar un segon nom o sobrenom per diferenciar la persona. I per això es va recórrer a gentilicis, oficis o llocs físics, sobretot (alemany, ferrer o soler, respectivament, per exemple...). Aquesta *invenció* o fundació del cognom es

va anar fent en llargs i successius períodes.

La investigació de la UPF ha permès descobrir que els qui tenen de cognom Ferrer o Ferré

ALTRES ESTUDIS

S'estima que la falsa paternitat afecta l'1% dels homes, com a mitjana històrica

(95 voluntaris analitzats) procedeixen de 66 llinatges (entesos com a grup d'homes descendents d'un avantpassat comú), o que els Armengol (74 d'estudiats) tenen el seu origen en 23 llinatges.

Els Bosch (59) pertanyen a 41 grups d'homes diferents descendents, mentre que els 28 homes que es diuen Casajuana procedeixen de només cinc llinatges, encara que un és el *pare* del 60% dels voluntaris.

Més dades: dels 31 cognoms Balasch, 23 procedeixen d'un avantpassat comú; els 33 voluntaris Gasull són descendents de 8 avantpassats diferents, i els 54 voluntaris anomenats Mas també han revelat una diversitat d'origens amb 36 llinatges diferents.

L'estudi també destaca que, en cada generació, una mitjana del 2% dels homes rep el cromosoma Y i el cognom d'una persona diferent. Dit d'una altra manera: en un 2% dels casos, en cada generació, es perd aquesta relació entre el llinatge biològic i l'herència social.

El llinatge i el cognom es transmet de manera comuna de pares a fills, però hi ha tres circumstàncies en què el fill rep el cromosoma Y d'una persona i el cognom d'una altra de diferent. Una primera causa és la falsa paternitat; una altra, ser fill adoptat, i fins i tot hi ha casos en què el cognom el transmet la mare (per exemple, quan hi ha casos de mares solteres amb fills en què els pares els abandonen). Fins i tot això també es produeix a la Catalunya Vella. Quan l'hereva era una dona, i es casava i tenia fills, s'hereta el nom de la mare (en una tradició que perseguia lligar el nom amb la casa familiar).

L'estudi no va analitzar en quin percentatge de casos es produeix una falsa paternitat. Francesc Calafell estima, citant altres estudis, que un 1% dels casos es dona aquesta falsa paternitat, com a mitjana històrica. "És una mitjana històrica de totes les generacions des de la fundació dels cognoms en l'edat mitjana fins ara", recalca Calafell.